

ALMANYA VE FRANSA ARASINDA ARTAN AYRIŞMA ALANLARI

ZAFER MEŞE, M. ERKUT AYVAZ

SETA | ANALİZ

KASIM 2020 · SAYI 338

ALMANYA VE FRANSA ARASINDA ARTAN AYRIŞMA ALANLARI

ZAFER MEŞE, M. ERKUT AYVAZ

COPYRIGHT © 2020

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-7712-00-2

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 27, 1000 Brussels BELGIUM

Tel: +322 652 0486

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
ALMANYA-FRANSA ARASINDA ÖNE ÇIKAN FİKİR AYRILIKLARI	9
Fransa-Rusya Yakınlaşması	10
Macron'un "NATO'nun Beyin Ölümü"ne Yönelik Sözleri	11
AB'nin Balkan Açılımına Yönelik Fransa'nın Vetosu	12
Doğu Akdeniz Meselesinde GKRY ve Yunanistan'a Verilen Destek	13
Libya İç Savaşında Fransa ve Almanya'nın Kısmen Ayrışan Pozisyonları	15
Fransa'nın Küresel Güç Olma Hedefi ve Türkiye Faktörü	16
SONUÇ	18

YAZARLAR HAKKINDA

ZAFER MEŞE

Bonn Rheinische Wilhelms Üniversitesi Felsefe Fakültesinde Siyasal Bilimlerini *magister artium* derecesi ile tamamlayan Meşe Kudüs İbrani Üniversitesi'nde dil eğitimi (İbranice, Arapça) ve Ortadoğu bölgesel politikaları dersleri almıştır. Aynı zamanda İsrail-Almanya ilişkileri üzerine ders vermiştir. Akabinde Almanya Federal Meclisinde iki yasama dönemi Hristiyan Demokrat Partisi Meclis Grubu Dışişleri Çalışma Grubunda kıdemli uzman olarak dış politika, ekonomi ve güvenlik politikaları alanlarında danışmanlık yapmıştır. Akabinde havacılık sektöründe kurumsal ilişkiler ve iş geliştirme alanlarında küresel şirket bünyelerinde üst düzey yönetici olarak kamu diplomasisi ve siyasi lobi çalışmalarında bulunmuştur. German Marshall Fund of the United States of America düşünce kuruluşunun Fellowship programına dahil olan Meşe uzun yıllar farklı Amerikan ve Alman düşünce kuruluşlarında uluslararası ilişkiler, göç ve mülteci politikaları alanlarında çalışmalarda bulunmuştur. Neredeyse hayatının yarısını Ortadoğu, Afrika ve Balkanlarda geçiren Meşe Temmuz 2017'den itibaren SETA Berlin Koordinatörlüğü görevini yürütmektedir.

M. ERKUT AYVAZ

Erlangen-Nürnberg Üniversitesi (Almanya) Siyaset Bilimi ve Kamu Hukuku bölümlerinden 2011'de mezun oldu. DAAD bursu ile Duke University (ABD) siyaset bilimi departmanında 2012-2013 arası bir yıllık eğitim aldı. ABD dönüşü 2014'te Erlangen-Nürnberg Üniversitesi Siyaset Bilimi master programında master tezini bitirmesini müteakip mezun oldu. Çeşitli ulusal gazetelerde yayımlanmış yazıları bulunan Ayvaz Otto-Friedrich-Universität Bamberg'te (Almanya) doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

ÖZET

Bu analiz Avrupa Birliği'nin (AB) en önemli iki ülkesi Almanya ve Fransa arasında son yıllarda yaşanan bazı spesifik fikir ayrılıklarını ele almaktadır.

Bu analiz Avrupa Birliği'nin (AB) en önemli iki ülkesi olan Almanya ve Fransa arasında son yıllarda yaşanan bazı spesifik fikir ayrılıklarını ele almaktadır. Her ne kadar yakın bir geçmişte köklü dostluk ilişkilerinin güçlendirilmesi hedefiyle bazı yeni kurumsal adımlar atılmış olsa da son yıllarda aksi yönde bir trend gözlenmektedir. Özellikle son aylarda Fransa'nın bölgesel ve küresel hedeflerinin daha da belirginleşmesi ikili ilişkileri olumsuz bir yönde şekillendirme potansiyeli taşımaktadır. Bu analiz genel olarak son yıllardaki bazı gelişmelerle sınırlı tutulmakta ve çalışmada Almanya ile Fransa'nın ne tür somut dış politika alanlarında ayrıştıkları irdelenmektedir. Bu bağlamda Rusya ile ilişkiler, NATO, AB'nin açılım politikaları ve Doğu Akdeniz meselesi gibi spesifik hususlara yer verilmektedir.

GİRİŞ

2019'un başında Almanya'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) geçici üyeliğine seçilmesiyle birlikte¹ Fransız-Alman dostluğunun daha da güçleneceği yorumları yapılmaktaydı. Zira 2016'nın sonunda göreve gelen Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Trump'ın hem Almanya hem de Fransa'ya yönelik sert ve ABD'nin çıkarlarını önceleyen tavizsiz tutumu Avrupa güvenliğinin Washington'a bağımlılığının sorgulanmasına neden olmuştu. Bununla birlikte uzun yıllardır sürdürülen ve tek taraflı bağımlılık olarak adlandırılan mevcut durumun bu şekilde sürdürülmeyeceği tartışmaları da başlatılmıştı.

Özellikle ABD'nin AB ülkelerine yönelik askeri ve ekonomik anlamdaki sert ve meydan okuyucu tavrı dikkat çekmiştir. Örneğin ABD'nin Avrupalı devletlerden ek gümrük vergisi talep etmesi veya savunma harcamalarını ciddi olarak artırma çağrısı başta Almanya ve Fransa olmak üzere her iki ülkenin de bu tutuma mesafeli yaklaşmasına neden olmuştur.

1 M. Erkut Ayvaz, "BMGK Reformu: Almanya ve Türkiye'nin Karşılıklı Pozisyonları", *SETA Analiz*, Sayı: 295, (Eylül 2019).

Diğer yandan bu durumun Almanya ve Fransa'yı daha da yakınlaştıracığı ve bu iki ülkenin ekseninde yeni bir AB ruhu oluşturulacağı yorumları da olumlu bir beklenti olarak gündeme gelmiştir. Bu bağlamda 2019'da hayata geçirilen Aachen Anlaşması² ile Almanya ve Fransa hem kendi iş birliği alanlarını güçlendirme hem de ABD'ye karşı AB çerçevesinde de bir direnç hattı oluşturmaya çalışmıştır. Almanya'nın 2019-2020 BMGK geçici üyeliğine seçilmesi ve özellikle de Fransa gibi bir BMGK daimi üyesinden güçlü bir destek görmesi bu yönde hedeflenen birliktelik ruhunu da son derece olumlu bir çerçeveye oturtmuştur.

Ancak bu hedefler bilhassa Fransa'nın son yıllarda daha da agresifleşen dış politika yaklaşımı ve öncü ülke iddiası sebebiyle sekteye uğramış gözükmektedir. Fransa'dan kaynaklı olarak yorumlanan Berlin-Paris ilişkilerinde yaşanan fikir ayrılıkları, AB başkenti Brüksel'de Alman-Fransız ilişkilerinin kötü seyri olarak değil daha çok Fransa'nın kendisini yalnızlaştırdığı yönünde yorumlanmıştır.³ Bu fikir ayrılıklarının *The New York Times*'ta yayımlanan bir haberle⁴ birlikte kamuoyunun da daha fazla dikkatini çekmeye başladığı söylenebilir. Buna göre Şansölye Angela Merkel'in Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'a yönelik "yıkıcı politika yaptığı" eleştirisi iki ülke arasında son dönemde öne çıkan fikir ayrılıklarının özeti olarak algılanmıştır.

Fransa'nın son yıllar ve aylarda daha da belirginleşen bu tutumunun ABD ve Çin faktörlerinin yanı sıra Türkiye faktörüyle irtibatlı olduğu açıktır. Türkiye'nin başta Fransa, AB ve ABD'nin eleştirisi ve tepkisine rağmen Ekim

2 "Treaty of Aachen: A New Treaty to Strengthen Franco-German Cooperation and Facilitate Convergence between the Two Countries", *Gouvernement.fr*, 22 Ocak 2019, <https://www.gouvernement.fr/en/treaty-of-aachen-a-new-treaty-to-strengthen-franco-german-cooperation-and-facilitate-convergence>, (Erişim tarihi: 1 Kasım 2020).

3 Albrecht Meier, "Frankreichs Fundamentalkritik kommt schlecht an", *Der Tagesspiegel*, 25 Kasım 2019.

4 Steven Erlanger, "Merkel and Macron Publicly Clash Over NATO", *The New York Times*, 23 Kasım 2019.

2019'da Barış Pınarı Harekatı'nı (BPH) hayata geçirmesi ve Suriye'nin kuzeyinde hedeflenen YPG-PKK terör koridorunu engellemesiyle birlikte hem Almanya hem de Fransa'nın ABD'ye alternatif olarak sürdürdükleri tüm girişimlerin pratikte netice getirmeyeceği de netleşmiştir. Özellikle ABD'nin yanı sıra Almanya ve Fransa'nın Türkiye'ye yönelik sert tepkilerine rağmen operasyonu başarılı bir şekilde hayata geçiren Türkiye, üyesi olduğu NATO ittifakı üzerinden yapılan baskılara rağmen ulusal güvenlik tehdidi olarak görülen YPG-PKK terör örgütüne karşı aktif mücadeleyi hayata geçirmiştir.

Bu bağlamda Fransız Cumhurbaşkanı Macron BPH'yi sebep göstererek NATO'nun işlevselliğini açık sesle sorgulamıştır. Macron'un (aşağıda daha da detaylı olarak ele alınacak olan) NATO'nun "beyin ölümü" ile ilgili sözleri her ne kadar İttifaka dair bir eleştiri gibi gözükse de doğrudan Türkiye'yi ve dolaylı olarak da ABD'yi hedef alan bir söylemdir. Zira başta ABD olmak üzere NATO ülkelerinin fiili olarak Türkiye'yi engelleyememesi ve ayrıca Türkiye'nin YPG-PKK konusunda tavizsiz bir tavrı sürdüreceği olması Macron'u oldukça rahatsız etmiştir. Almanya, ABD, AB temsilcileri ve önde gelen NATO ülkeleri ise Macron'un eleştirilerini geri çevirmiş ve İttifakın özellikle Avrupa'nın güvenliği için gerekli olduğu üzerinde durmuşlardır. Ayrıca 2020 bütçe görüşmeleri için Alman Federal Mecliste konuşan Şansölye Merkel, Macron'un tutumuna kıyasla Türkiye'nin NATO üyesi olarak önemini bir kez daha belirtmiştir.

Bu spesifik ayrışmaya ilaveten bu analizin odaklandığı diğer hususlar da söz konusudur. Bu doğrultuda Macron'un söylemleri özellikle Almanya perspektifinden ele alındığında eski bir küresel sömürge gücü olan Fransa'nın AB ve Fransız-Alman ilişkileri bağlamında da ciddi bir aykırı tavır içerisine girdiğini söylemek mümkündür. NATO'nun Türkiye'ye karşı tavrı ala-

mayışına ve başta Suriye'deki Türk ordusunun faaliyetine eleştirel yaklaşan Macron'un tutumuna ilaveten son dönemde çıkan diğer fikir ayrılıkları da söz konusudur.

Fransa'nın son aylarda daha da belirginleşen bu agresif ve yıkıcı tutumunun ABD ve Çin faktörlerinin yanı sıra Türkiye faktörüyle irtibatlı olduğu açıktır.

Özellikle son aylarda Fransa'nın bölgesel ve küresel hedeflerinin daha da belirginleşmesi Berlin-Paris ikili ilişkilerini olumsuz bir yönde şekillendirme potansiyeli taşımaktadır. Bu analizde genel olarak son yıllardaki bazı gelişmelerle sınırlı tutarak Almanya ve Fransa'nın ne tür somut dış politika alanlarında ayrıştıkları irdelenmektedir. Bu bağlamda analizde Rusya ile ilişkiler, NATO, AB'nin açılım politikaları ve Doğu Akdeniz meselesi gibi spesifik hususlara yer verilmektedir.

ALMANYA-FRANSA ARASINDA ÖNE ÇIKAN FİKİR AYRILIKLARI

AB dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan güncel krizlere Almanya üzerinden yumuşak güçle yaklaşırken Fransa ise Birlik içerisinde son zamanlarda artan siyasi-askeri hırısıyla öne çıkmaktadır. Daha hırçın bir söylemle de desteklenen güncel Fransız dış politikası bölgesel krizlerle beslenen bir post-sömürge politika arayışıyla da dikkat çekmektedir.⁵ Fransa uluslararası sistemde yaşanan mevcut duraksamayı bir nevi fırsat bilecek hem geçmişte kabul gören küresel güç pozisyonuna yeniden kavuşma hem de bu şekilde

⁵ Zafer Meşe, "AB'de Almanya-Fransa Rekabeti", *Kriter*, Yıl: 5, Sayı: 50, (Ekim 2020).

halihazırda değişim sürecinde bulunan küresel sisteme yön verme arayışı içerisinde. Birleşik Krallık'ın Brexit kararı sonrası Fransa'nın AB'nin yegane nükleer gücü ve BMGK daimi üyesi konumuyla bu hedefinin de kısmen altını doldurmaya çalıştığı söylenebilir.

Böylelikle Fransa kendisini AB'nin dış ve güvenlik politikaları alanında lider ülkesi olarak konumlandığı için Birliğin komşu ülke ve bölgeler politikasında müşterek dış politika çizgisinin dışında hareket etmektedir. Bu ayrışan pozisyonları savunurken Almanya ile açık bir şekilde fikir ayrılıklarının oluşmasını da göze almaktadır. Fransa'nın Almanya'ya meydan okur bir yaklaşımla açık bir şekilde Berlin yönetiminin bilhassa dış politika yaklaşımlarını eleştirmesi uzun zamandır ikili ilişkilerde az rastlanan kontrollü bir gerginlik stratejisi olarak da görülebilir. Burada elbette Fransa'nın Türkiye'ye yönelik politikasının da önemli bir yer tuttuğunun altını çizmek gerekmektedir. Türkiye'nin Fransa'nın buyurgan tavrıyla uyumlu olmayan politika tercihlerinde bulunması Paris yönetimini daha da agresif ve daha az rasyonel yaklaşımlara sürüklemiştir.

Ancak Fransa ve Almanya arasında dış politika tercihlerinde son yıllarda öne çıkan en büyük ayrışmaları beş temel dış politika alanında gözlemlemek mümkündür.

Fransa-Rusya Yakınlaşması

Esasen Fransa'nın Sovyetler döneminde dahi Rusya'ya yönelik Transatlantik bağa kıyasla daha açık bir politikayı benimsediği söylenebilir. Fransa eski Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle'ün bu bağlamdaki rolü yadsınamayacak kadar önemli olmakla birlikte daha yakın dönemdeki Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy döneminde de benzer bazı girişimlerde bulunulmuştur. Ancak Rusya'nın Kırım'ı ilhakı sonrası bu gibi yakınlaşma hamleleri de sekteye uğramış, AB'nin Rusya poli-

tikasıyla da uyumlu bir şekilde mesafeli bir konjoktüre geçilmiştir.

Son olarak Cumhurbaşkanı Macron döneminde de Fransız dış politikasında Rusya'ya yönelik yine bazı ılımlı adımlar atılması dikkat çekmiştir. Örneğin Rusya Devlet Başkanı Putin, ABD'nin karşıt tutumu sebebiyle Fransa'daki G7 zirvesine davet edilmeyişine bir nevi alternatif olarak Cumhurbaşkanı Macron tarafından Ağustos 2019'da –G7 zirve öncesi– Fransa'nın yazlık Bregançon Şatosu'nda ağırlandı. Bu bağlamda Fransa'nın bilhassa Ukrayna meselesinde Rusya'nın tavrının –dolaylı yoldan Almanya'yı da eleştirerek– AB'nin tutumundan kaynaklı oluştuğunu ima etmesi dikkat çekmiştir.⁷ Putin'in Macron tarafından Bregançon Şatosu'nda oldukça olumlu bir atmosferde karşılanması, kamuoyunda önceki yıllarda Macron tarafından Rusya'ya yönelik “Fransa'daki seçimlerin manipüle edildiği” ithamlarının dahi unutulduğu yorumlarına neden olmuştur.⁸ İki ülkenin önde gelen yetkililerinin temasları 2020'de de devam etmiş, Moskova'nın temsilcileri Paris'te misafir edilmiştir. Bunun devamında ise bakanlık seviyesinde temasların gerçekleştirilmesi dahi gündemde yer almıştır.

Ancak son olarak Eylül 2020'de Rus muhalif Alexej Navalny'nin zehirlenmesi olayı⁹ ve Rusya'nın başta Almanya olmak üzere birçok AB ülkesi tarafından bu muhtemel saldırıyla açık bir şekilde ilişkilendirilmesi Fransa'yı da –en azından şimdilik– Rusya politikasında daha eleştirel bir söylem kullanmaya sevk etmiştir. Bu bağlamda Fransa geçmişte Kuzey Akım 2 doğal gaz boru

6 David Chazan, “Emmanuel Macron in Controversial Talks with Russia ahead of G7”, *The Telegraph*, 18 Ağustos 2019.

7 Stefan Brändle, “Emmanuel Macron's nutzlose Liebesgrüße nach Moskau”, *Frankfurter Rundschau*, 22 Eylül 2020.

8 Marcel Wagner, “Freundschaft mit Putin? Macron's Strategie der Annäherung”, *BR24*, 9 Aralık 2019.

9 “Kremlin denounces 'absurd' attempts to blame Russia for Navalny poisoning”, *Daily Sabah*, 7 Eylül 2020; “Zehirle Cinayete Teşebbüs' Kuzey Akımı 2'yi Tehlikeye Soktu”, *Hürriyet*, 3 Eylül 2020.

hattı projesi ve ABD'nin bu konudaki yaptırım tehditlerine yönelik net bir pozisyon takınmayışında da kısmen söylemsel bir değişikliğe gitmiştir. Örneğin son olarak Fransa'nın Avrupa Bakanı Clément Beaune, Fransa'nın Almanya ve Rusya arasında hayata geçirilen Kuzey Akım 2 projesine yönelik çekinceleri olduğunu dile getirmiş ve böylelikle ABD çizgisine kısmen yaklaşmıştır. Buna rağmen unutulmamalıdır ki geçmişte Fransa, Alman-Rus ortaklığında Rus doğal gazının Avrupa'ya taşınmasını öngören Kuzey Akım 2 boru hattı projesinin Rusya'ya yönelik bağımlılığı artıracağı yönünde eleştirilerde bulunmuştur.¹⁰ Bu bağlamda ABD'nin projeye karşı gündeme getirdiği yaptırımlara da sessiz kalınması Fransa'nın Rusya konusundaki değişken pozisyonunu gözler önüne sermektedir.

Haliyle AB'yi bir nevi devre dışı bırakarak farklı vesilelerle Rusya ile birçok alanda ikili ilişkileri geliştirme adımları, hem AB hem de ABD açısından hoşnutsuzluklara sebebiyet vermiştir. Ancak Navalny olayında Macron'un Rusya'ya yönelik yeniden mesafe koyma girişimleri Alman medyası ve kamuoyunda da Rusya ile yakınlaşmanın sonlandırılması gerektiği çağrılılarıyla –ümidiyle– desteklenmiş, olumlu karşılanmıştır.¹¹ ABD'nin beklentileriyle uyuşan Alman medya temsilcilerinin ve kamuoyunun bu tür beklentilerinin Macron tarafından karşılanıp karşılanmayacağı ise belirsizdir.

Macron'un "NATO'nun Beyin Ölümü"ne Yönelik Sözleri

Son zamanlarda Almanya ile Fransa arasındaki fikir ayrılıklarının dışa vurduğu bir diğer alan NATO'ya yönelik iki ülkenin farklılaşan

yaklaşımlarıdır. Bu bağlamda Kasım 2019'da Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un bir dergiye verdiği röportajdaki sözleri başta Almanya Federal Hükümeti mensubu siyasetçiler olmak üzere birçok Alman siyasi tarafından tepki çekmiştir.

Macron "Benim için şu anda yaşadığımız NATO'nun beyin ölümüdür" ifadelerini kullandığı röportajda başta Washington'ı sert bir şekilde eleştirirken ABD ile NATO müttefikleri arasında stratejik karar alma süreçlerinde hiçbir şekilde koordinasyon olmadığını da ileri sürmüştür. Macron ayrıca "Türkiye'nin, Fransa'nın çıkarlarının söz konusu olduğu bir bölgede, koordinasyonsuz agresif eylemleri olduğunu" da iddia etmiştir.

Bu açıklamalara yönelik Şansölye Merkel ise "Transatlantik ortaklık bizim için vazgeçilmez" ifadelerini kullanarak Macron'un çok sert ifadeler kullandığına dikkat çekmiştir. Öncelikle Macron'un bu ifade şeklinin Almanya'dan ayrıştığını, daha agresif ve "iddialı olma arzusu" içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Merkel, her zaman Avrupa'nın kendi güvenliği için daha çok sorumluluk üstlenmesi gerektiğinden yana olduğunu ancak NATO üye ülkeleri arasında görüş ayrılıkları olsa da İttifakın kilit önem taşıdığını belirtmiştir. Merkel'in özellikle "Transatlantik ortaklık bizim için vazgeçilmez" sözlerinin yanı sıra yine NATO'nun Almanya'nın güvenliğinin temelini oluşturduğunu belirtmesi her iki ülke liderinin görüş ayrılıklarındaki temel noktayı özetlemektedir.¹² Burada elbette ABD'nin Almanya'ya yönelik sunduğu güvenlik şemsiyesi unutulmamalıdır. Haliyle BMGK daimi üyesi ve Almanya'ya kıyasla daha güçlü bir askeri kapasiteye sahip olan Fransa'nın ABD'ye yönelik yaklaşımlarında giderek daha da ayrışması anlaşılır bir durumdur.

¹⁰ "Und plötzlich ist Frankreich gegen Nord Stream 2", *Süddeutsche Zeitung*, 6 Şubat 2019; "Nord Stream 2: Frankreich stellt sich bei Ostseepipeline gegen Deutschland", *Zeit.de*, 7 Şubat 2019.

¹¹ Georg Blume, "Frankreich und der Fall Nawalny: Zu viel ist zu viel", *Zeit.de*, 4 Eylül 2020.

¹² "Merkel'den Macron'a Tepki: NATO Güvenliğimizin Temeli", *DW Türkçe*, 7 Kasım 2019.

Benzer bir eleştiri de Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Maas tarafından dile getirilmiştir. Maas “Amerikan ve Avrupa güvenliğinin ayrıştırılmasına ilişkin akıl oyunları beni endişelendiriyor, sadece kendi güvenliğimiz açısından değil” ifadelerini kullanarak bu gibi düşüncelerin “Avrupa’yı da böldüğünü” belirtmiştir. Şansölye Merkel’in Macron’un bu yaklaşımını “maceracı” olarak tanımlaması ve AB’nin kendi kendisini savunacak kapasitede olmadığını belirtmesi de bu konuda dikkate değer ve (yukarıda da işaret edildiği üzere) belki de en kilit noktadır. Birkaç hafta sonra NATO’nun “beyin ölümü” içerikli iddiasını yineleyen Macron burada sözlerinin arkasında olduğunu ve bu sözlerinin NATO’ya bir uyanma çağrısı olduğunu belirtmiştir.¹³ Almanya’nın dışında ABD Başkanı Donald Trump’ın da Macron’un ifadelerine yönelik “saygısızca” tanımlamasını kullandığını belirtmek gerekmektedir.¹⁴

Fransa ve Almanya arasındaki fikir ayrılıklarını belirgin kılan bir diğer husus AB’nin açılım politikalarıyla ilgilidir.

Diğer yandan Macron’un NATO bağlamında da Rusya’ya yönelik olumlu söylemlerde ısrarcı olduğunu hatırlatmak gerekmektedir. Ukrayna’da devam eden krize rağmen Macron’un “NATO, baş düşman olarak görülen Varşova Paktı’na bir yanıt olarak tasarlandı. 90’lı yıllarda, baş düşmanın yok olması sonrası bu jeopolitik projeye yeni bir anlam kazandıramadık. Rusya’nın baş düşman olmaya devam ettiğini

düşünmek ise anlamsız”¹⁵ ifadelerini kullanması da birçok Transatlantik yanlısı siyasi tarafından eleştirel olarak ele alınmıştır.

Fransa’nın Rusya’ya yönelik ılımlı ancak NATO’ya yönelik sorgulayıcı ve hatta neredeyse dışlayıcı tavrı başta Baltık ülkeleri olmak üzere Polonya gibi eski Doğu bloku ülkeleri tarafından da tepkiyle karşılanmıştır.¹⁶ Diğer yandan Fransa’nın NATO konusundaki bu yaklaşımının uzun bir süredir hukuk devleti odaklı anlaşmazlıklardan dolayı gergin ikili ilişkilere sahip olan Almanya ve Polonya’nın da bu sebeple kısmen yeniden yakınlaşmasına neden olduğu ileri sürülmüştür.¹⁷

AB’nin Balkan Açılımına Yönelik Fransa’nın Vetosu

Fransa ve Almanya arasındaki fikir ayrılıklarını belirgin kılan bir diğer husus AB’nin açılım politikalarıyla ilgilidir. Almanya’nın özellikle çaba sarf ettiği Birliğin Balkan açılımı çerçevesinde Arnavutluk ve Kuzey Makedonya’nın AB’ye tam üyelik müzakerelerinin başlaması Fransa’nın vetosuna takılmış ve bu durum AB’de son derece hoşnutsuzluğa yol açmıştır. Böylelikle Ekim 2019’da gerçekleşen AB zirvesinde fiilen Fransa’nın engellemesi üzerine Arnavutluk ve Kuzey Makedonya ile tam üyelik müzakerelerine başlama kararı alınamamıştır. Kuzey Makedonya’nın müzakerelerin başlaması için tüm ön koşulları yerine getirmesine rağmen vetoya takılması AB içerisinde Macron’un tavrının son derece tepki çekmesine neden olmuştur. Örneğin Alman Dışişleri Bakanı Maas Fransa’dan kaynaklı AB’nin bu kararını “felaket bir hata” olarak tanımlamak-

13 “Vor dem Nato-Gipfel - Macron verteidigt seine ‘Hirntod’-Diagnose”, ZDF, 28 Kasım 2019.

14 David Reid, “Trump slams Macron for ‘insulting’ and ‘disrespectful’ NATO comments”, CNBC, 3 Aralık 2019.

15 “Macron: Rusya’yı NATO’nun Baş Düşmanı Olarak Görmek Anlamsız”, Sputnik Türkçe, 8 Kasım 2019.

16 Gerhard Gnauck, “Der Schreck über Macron sitzt tief”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 3 Aralık 2019.

17 “Verteidigungspolitik - Macron düpiert die Nato”, *SZ.de*, 28 Kasım 2019.

tan geri durmamıştır.¹⁸ Maas ayrıca dolaylı yoldan Paris yönetiminin bu tavrının aynı dönemde Fransa'da gerçekleşmesi planlanan yerel seçimlerle ilgili iç kamuoyuna yönelik bir pozisyon olduğunu da ima etmiştir. Ancak belirtmek de gerekmektedir ki AB'nin bilhassa Balkan ülkeleri açılımı konusunda Fransa'nın pozisyonu öncelikle AB'nin kendi içerisinde bir reform gerçekleştirmesi yönündedir. Ayrıca Macron'un göreve geldiği 2017'den bu yana bu yönde bir reform talebini dile getirdiği bilinmektedir. Ancak bu pozisyonun AB içerisinde gerçekleştirilmesinin ne derece gerçekçi olduğu tartışmaları bir yana tam anlamıyla gerçekçi çözüm önerilerine de rastlanmamaktadır. Almanya lideri Merkel ise Kuzey Makedonya ve Arnavutluk'a verilen sözlerin yerine getirilmesi yönünde bir tavır ortaya koyduğunu ancak mevcut durumla birlikte AB'nin inandırıcılığının kaybolacağını işaret etmiştir.¹⁹

Genel olarak ise Macron'un öneri ve yaklaşımlarına başta Almanya'dan gelen dirence rağmen Fransa'nın bu tavrında ısrarcı olmaya devam edeceği tahmin edilmektedir.²⁰

Doğu Akdeniz Meselesinde GKRY ve Yunanistan'a Verilen Destek

Almanya ile spesifik konularda ayrışan Fransa bu tutumunu Doğu Akdeniz ve Libya bağlamında da sürdürmektedir. Buna göre Fransa tarafından bir yandan aktif olarak Doğu Akdeniz meselesinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Yunanistan'a askeri ve siyasi destek verilerek bu ülkelerin Türkiye ile masaya oturmama hususunda cesaretlendirilmesi söz konusudur. Diğer yandan ise Libya iç savaşında darbeci General Hafter yanlısı politikasını sürdürmesi, tüm insan hakları

ihlallerini görmezden gelmesi ve Hafter yanlısı tutumunda Almanya ve kısmen de İtalya tarafından desteklenmeyerek bu ülkelerle ayrışmasıdır.

Kendisini dış ve güvenlik politikaları alanında AB'nin lider ülkesi olarak konumlandırılan Fransa, Birliğe komşu ülke ve bölgeler politikasında Birliğin müşterek dış politika çizgisinin dışında hareket etmektedir. Fransa bu tek taraflı yaklaşımını AB için ve AB adına sürdürürken Avrupa'nın en güçlü ekonomisi olarak kabul edilen Almanya ile ters düşmeyi dahi göze alabilmektedir. Son olarak 1-2 Ekim 2020'de gerçekleştirilen AB zirvesinde Yunanistan ve GKRY, Fransa ve Avusturya'nın desteğiyle birlikte Doğu Akdeniz'deki doğal gaz sondaj faaliyetleri nedeniyle Birlikten Türkiye'ye sert yaptırım uygulanmasını talep etmiştir. Zirvenin hazırlık çalışmaları mahiyetinde önceden bir araya gelen AB dışişleri bakanları adına açıklama yapan Alman Dışişleri Bakanı Maas, Yunanistan ile Türkiye'yi masaya oturmaya ikna etme kararlılığını belirterek Ankara ile yaşanan gerginliği tırmandırmak istemediklerini söylemiştir. Aynı zamanda Almanya Federal Hükümeti sözcüsü benzer bir açıklama yaparak tarafların diyalog yoluyla krizi çözmek için masaya oturacak olmasını memnuniyetle karşıladığını, bunun iki NATO ortağı arasındaki ilişkiler, tüm bölgenin istikrarı ve Avrupa-Türkiye ilişkileri açısından önemli bir adım olduğunu vurgulamıştır. Bu açıklamalar Almanya tarafından AB ülkelerinin yaptırımına karşı etkili bir mesaj olarak yorumlanmıştır. Türkiye'ye yaptırım kararı alınmasına sıcak bakmayan bir grup AB ülkesi de bu mesajı almış ve öncelikle Almanya'nın diplomatik girişimlerinin sonucunu bekleme eğiliminde olduklarını açıklamıştır. Nitekim Fransa'nın Avusturya'nın aktif desteği ile Yunanistan ve GKRY üzerinden yaptırım girişimleri şimdilik istenilen sonucu 1-2 Ekim zirvesinde de getirmemiştir.

18 "Katastrophaler Fehler: Maas kritisiert EU-Entscheid zu Westbalkan", N-TV.de, 8 Aralık 2019.

19 Hans-Jürgen Moritz, "EU-Erweiterung auf dem Balkan: Macrons Blockade sorgt für Streit", Focus Online, 20 Ekim 2019.

20 Albrecht Meier, "L'Europe, c'est moi", *Der Tagesspiegel*, 4 Kasım 2019.

Fransa 10 Eylül 2020'de Korsika Adası'nda Akdeniz havzasının AB ülkeleri, GKRY, Yunanistan, İtalya, Malta, Portekiz ve İspanya hükümet ve devlet başkanlarının katılımıyla bir zirve düzenlemiştir. Bu zirvenin hedefi Türkiye'ye yönelik yaptırımların yanı sıra bir kınama deklarasyonunun yayımlanmasıdır. Ancak İspanya, İtalya ve Malta'nın Fransa çizgisinden ayrışmasıyla Türkiye'ye yönelik sert bir kınamanın yapılması engellenmiştir. Dahası yapılan açıklamada Almanya'nın Yunanistan ve Türkiye arasındaki ara buluculuk çabalarının memnuniyetle karşılandığı dahi ifade edilmiş, Fransa'nın Doğu Akdeniz meselesindeki agresif pozisyonuna aykırı bir sonuç ortaya çıkmıştır. Zirve öncesi ve hatta önceki haftalarda Macron'un Türkiye'yi hedef alan, Yunanistan yanlısı askeri mesajlarına dahi sahne olan²¹ suçlayıcı yaklaşımında kısmen değişim gözlenmiştir. Böylelikle zirve sonrası Macron yine geride bırakılan haftalara kıyasla daha yapıcı bir üsluba yönelmiştir. Ayrıca Macron Doğu Akdeniz krizinin müzakerelere yoluyla çözülmesi gerektiği yönündeki açıklamalara başvurmak zorunda bırakılmıştır. Paris yönetiminin önceki katı pozisyonunun –AB içerisinde yalnız kaldığı endişesiyle de birlikte– revize edilmeye çalışılmasına rağmen (örneğin Fransa tarafından Cumhurbaşkanı Erdoğan'la görüşme talep edilmesi gibi)²² Fransa'nın hırslı tutumunun orta ve uzun vadede yeniden ve sıklıkla ortaya çıkması muhtemeldir.²³

Bu süreçte bilhassa Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un iç politikada yaşadığı durgunluğa ve ekonomik zorluklara karşılık dış politikada Türkiye ve Doğu Akdeniz konusundaki agresif

hamleleriyle öne çıkma arayışı belirgindir. Ancak Fransa'nın Akdeniz'deki amacının sadece kısa vadeli iç politika hamleleri olarak okunması da eksik kalacaktır zira bu politikanın Macron'dan önceki süreci de kapsayacak bir şekilde Fransa'nın bir nevi devlet politikası olduğunu söylemek mümkündür.

Macron'un Yunanistan Başbakanı Miçotakis'e adeta açık çek vererek destek sunması AB'yi de Fransa'nın çizgisine çekme gayretleri olarak yorumlanmakta ancak buna yönelik şimdilik diğer AB ülkeleri tarafından –en azından Fransa'nın yoğun desteğine benzer bir destek talebine– direnç gösterilebilmiştir. Dolayısıyla gelinen aşamada 1-2 Ekim'deki AB zirvesinden çıkan sonuç Macron'un Yunanistan üzerinden tüm AB'ye yansıtıma çalıştığı yeni koruyucu güç iddiasının da geçerli olup olmadığını test etmiştir.

Almanya'nın da AB bağlamında GKRY ve Yunanistan'ı desteklediği bir gerçektir. Dolayısıyla Almanya'nın tarafsız veya nötr bir aktör olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Buradaki temel fark Doğu Akdeniz meselesinde AB'nin ve Almanya'nın kısmen daha temkinli hareket ederek Türkiye'nin tezlerine yönelik tamamıyla bir karşıtlıktan sakınmasıdır. AB'nin önde gelen yetkililerinin Fransa ve Yunanistan'a kıyasla şimdilik daha soyut söylemlerde bulunarak bu iki aktörden ayrışması konuya dair farklı, kısmen rasyonel ve müzakereye imkan tanıyan pozisyonların olabilirliğini gözler önüne sermiştir.

Bu aşamada Almanya, Fransa ile Doğu Akdeniz krizinde adı konulmamış bir mücadeleye girişmiş ve ilk aşamada daha baskın çıkmıştır. Türkiye'nin tutumu belirleyici etken olmuştur. Nitekim son günlerde Türkiye'nin krizin azaltılması yönündeki yapıcı öneriler ve yaklaşımları Almanya'nın Doğu Akdeniz meselesinde –tarafsızlığı söz konusu olmasa da– ara bulucu konumunu güçlendirmiş ve krizin tırmanmasını istemeyen AB ülkelerinin açıkça Almanya'ya

21 Bahtiyar Kucuk, "Fransa'dan Doğu Akdeniz Hamlesi: Savaş Uçağı Gönderdi; Yunanistan ile Ortak Tatbikat Yaptı", Euronews Türkçe, 13 Ağustos 2020.

22 Abdulkadir Selvi, "Görüşme Talebi Macron'dan Geldi", *Hürriyet*, 23 Eylül 2020.

23 M. Erkut Ayvaz, "Brüksel'de Başlayan Doğu Akdeniz Görüşmelerinden Ne Bekleniyor?", *Kritik*, Yıl: 5, Sayı: 50, (Ekim 2020).

yakın bir eğilimde yer almalarını sağlamıştır. Yunanistan tarafından son çare olarak GKRY'ye AB'yi tehdit etme görevi verilmiştir. Zira buna göre Türkiye'ye yaptırım uygulanmadığı takdirde AB'nin Belarus için tasarladığı yaptırımların vetosu GKRY tarafından ısrarla gündemde tutulmuştur. GKRY'nin birbirinden farklı iki konuyu birbiriyle ilişkilendirmesi ve AB'yi esir alma politikası Yunanistan ve GKRY'yi mevcut aşamada yalnızlaşmaya itmiştir.

Libya İç Savaşında Fransa ve Almanya'nın Kısmen Ayrışan Pozisyonları

Fransa'nın benzer bir ilgisinin Libya'ya yönelik de mevcudiyeti, hem jeopolitik hem de ekonomik hedefleriyle ilgilidir. İstikrarsız bir Libya'dan kaynaklı olarak Akdeniz üzerinden göç akımının tetiklenmesi ihtimali –genelde Avrupa ve Almanya olmak üzere– Fransa'nın da endişelerinin başında gelmektedir. Libya'ya yönelik ilgi aynı şekilde Fransa'nın Sahra Altı Afrika'nın güvenliğine yönelik projeksiyonu ve Tunus, Fas ve Cezayir gibi eski sömürge toprakları üzerindeki etki alanının korunmasıyla da irtibatlıdır. Ancak en önemli husus ise şüphesiz Fransa'nın Libya'daki petrol ve doğal gaz beklentisidir. Burada bilhassa Fransa'nın hem Kaddafi öncesi Cumhurbaşkanı Sarkozy döneminde, hem de Kaddafi sonrasındaki Cumhurbaşkanı Hollande döneminde –bu defa Halife Hafter ile– bu yöndeki ilişkilerini geliştirdiği bilinmektedir. Her ne kadar 2017'de göreve gelen Macron'un döneminde çeşitli vesilelerle resmi olarak tarafsızlık ve Hafter'e destek verilmediği ileri sürülse de Fransa'nın birçok alanda alenen Hafter'e destek verdiği hem Fransız iç kamuoyu hem de uluslararası kamuoyu tarafından ileri sürülmüştür.²⁴ Özellikle Hafter'in

son aylarda petrol sahalarını kaybetme ihtimalinin gündeme gelmesiyle birlikte Fransa'nın daha agresif ve neredeyse alenen Rusya, BAE ve Mısır ile aynı çizgide Hafter yanlısı hareket etmeye başlaması, buradaki uzun vadeli Fransız stratejisini de göz önüne sermektedir.²⁵

Fransa'nın Libya'ya yönelik ilgisinde şüphesiz en önemli husus petrol ve doğal gaz beklentisidir.

Almanya'nın ise Fransa'ya kıyasla daha arka planda bir Libya politikası oluşturmaya çalıştığı ancak Paris yönetimi kadar somut pozisyonlar almaktan kaçındığı söylenebilir. Ancak burada altı çizilmesi gereken husus Fransa'nın agresif ve aktif Hafter tutumuna rağmen Almanya'nın meşru Libya hükümetine destek verdiği yanılığısına da düşülmemesi gerektiğidir. Her ne kadar iki ülke Hafter bağlamında ayrışsa da en nihayetinde iki hususta benzeştiği söylenebilir. Buna göre ayrışma noktalarına rağmen iki ülkenin birbirine yakın durduğu hususlar (i) meşru Libya hükümeti olmasına rağmen Serrac yönetimine gerekli desteğin verilmemesi ve (ii) Türkiye ile meşru Libya hükümeti arasında hayata geçirilen askeri ve güvenlik iş birliği mutabakat muhtırasından rahatsızlık duyulmasıdır.

Dolayısıyla öncelikle Fransa'nın Hafter yanlısı, agresif ve Türkiye'yi de hedef alan tutum ve söylemlerinde Almanya ile ayrıştığı söylenebilir. Ayrıca Almanya alenen Hafter'e destek vermediği gibi mevcut durumda daha sakin bir “bekle gör” stratejisini benimsemektedir. Ancak en nihayetinde Almanya da meşru Serrac hükümetine aktif destek vermekten itinayla kaçınmakta ve

²⁴ “Fransa Medyasında Fransa'nın Libya Politikasına Ağır Eleştirisi”, TRT Haber, 1 Temmuz 2020.

²⁵ Yusuf Özcan ve Enes Canlı, “Fransa, Libya'da Ekonomik ve Jeopolitik Emellerini Darbeci Hafter ile Korumanın Peşinde”, Anadolu Ajansı, 1 Temmuz 2020.

kısmen de olsa Fransa ile karşı karşıya gelmekten uzak durmaktadır.

Ayrıca bir NATO müttefiki olmasına rağmen Fransa'nın Libya'da Rusya yanlısı bir politika izlediği de Türkiye tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Örneğin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu "Macron dürüst davranmıyor. Fransa, Libya'da bir darbeyi destekliyor. NATO, Rusya'yı tehdit görüyor ama NATO müttefiki Fransa, Rusya'nın Libya'da mevcudiyetini artırmak için çaba sarf ediyor" ifadelerini kullanarak Hafter'e gönderilen silahların BAE tarafından finanse edildiğini ve Fransa tarafından verildiğini belirtmiştir.²⁶ Türkiye'nin Rusya ile birlikte Libya'da ateşkes için çalıştığını belirten Çavuşoğlu Macron yönetimindeki Fransa'nın Libya yaklaşımını ise şöyle özetlemiştir:

Sömürgeci bir anlayışla, 2011'de Libya'yı bombalayıp terk ettiği gibi şimdi de çıkarıcı bir anlayışla Libya'da bulunuyor. Önce dürüst ve şeffaf olsunlar sonra Türkiye'yi eleştirsinler.

Yine Türkiye'nin de sık sık işaret ettiği üzere temelde birçok AB üyesi ülkenin de Fransa'nın bu tutumundan rahatsız olduğu ancak koronavirüs (Covid-19) sebebiyle Birlik fonlarının finansal desteğine ihtiyaç duymalarından ötürü alenen Paris yönetiminin bu agresif tutumuna karşı duramadıkları söylenebilir.

Fransa'nın Küresel Güç Olma Hedefi ve Türkiye Faktörü

Yukarıda özellikle beş temel alanda belirginleşen Fransa ile AB ülkeleri ve başta Almanya arasındaki görüş ayrılıkları kısa vadede muhtemeldir ki yönetilemez bir diplomatik gerginliğe dönüşmeyecektir. Ancak Almanya'nın bilhassa Doğu Akdeniz krizindeki ara buluculuk inisiyatifinin Fransa tarafından sekteye uğratılma potansiyeli de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Fransa'nın 1-2 Ekim'de gerçekleşen AB zirvesinden sonraki süreci baskın bir konumda domine etmesi de kuvvetle muhtemeldir. Diğer taraftan Fransa'nın AB ülkelerinin nezdinde gittikçe yalnızlaştığı da gözden kaçmayan bir gerçektir.

Fransa, küresel sistemin yeniden inşa sürecinde tasarladığı jeopolitik konseptiyle liderlik konumunu geliştirmek adına Akdeniz-Afrika-Ortadoğu üçgeninde nüfuzunu artırma niyetinde olduğunu birçok vesileyle açık etmektedir. Ancak bu üç bölgede aktif dış politika tercihleriyle öne çıkan Türkiye'yi karşısında bulduğu ve bu konuda zorlandığı da bir gerçektir. Türkiye, Akdeniz-Afrika-Ortadoğu üçgeninde iddialı bir çıkış yaparak bölgesel güç konumunu özellikle son yıllarda tahkim etmiştir. Bu gerçeklik Türk-Fransız denklemini Kuzey Afrika, Akdeniz ve Ortadoğu'da Türkiye'nin lehine çevirmeye devam etmektedir. Bu doğrultuda karşılıklı olarak Türk-Fransız meydan okumalarına Doğu Akdeniz, Suriye ve Libya'da rastlanmaktadır.

Böylelikle Fransa'nın başta AB'nin önde gelen ülkesi olması iddiasının yanı sıra küresel güç olma hedeflerinin gerçekleşmesine iki temel engel söz konusudur:

İlk husus Fransa'nın AB ülkeleri nazarında ve bilhassa son aylarda ve yıllardaki hamleleri nedeniyle yalnızlaşma trendidir. Özellikle Cumhurbaşkanı Macron'un iç kamuoyunda karşılaştığı sorunlar, ekonomik durgunluk ve son olarak koronavirüsle mücadeledeki eksiklikler neticesinde hem AB hem de küresel politikalarda koordinesiz hareket etme eğilimi, lider ülke olarak kabul görülmesinden ziyade Fransa'nın AB içerisinde yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Her ne kadar örneğin Doğu Akdeniz'de Yunanistan ve GKRY, Libya meselesinde ise BAE, Mısır ve

²⁶ "Çavuşoğlu: Fransa, Rusya'nın Libya'da Varlığını Artırmak İçin Çabıyor", BBC Türkçe, 30 Haziran 2020.

Rusya ile yakınlaşmanın olduğu aşikar olsa da bu örneklerin diğer AB ve hatta Batılı ülkelere genelleştirilemeyeceği de açıktır.

Diğer husus ise (yukarıda da işaret edildiği üzere) Fransa'nın Akdeniz-Afrika-Ortadoğu jeostratejik üçgeninde hakimiyet kurmasına engel teşkil eden Türkiye faktörüdür. Fransa'nın Türkiye'ye yönelik agresif tavrı yalnızca Doğu Akdeniz krizinde Yunanistan'ı –ve GKRY'yi– Türkiye'ye karşı öne sürmesiyle sınırlı değildir.²⁷ Fransa kendisini son derece hırslı bir şekilde Türkiye'nin her alanda karşısında pozisyon almaya adanmış durumdadır. Akdeniz, Afrika, Ortadoğu bölgelerinde ve AB, NATO gibi kurumlar nezdinde Türkiye karşıtı meydan okumalar ve neredeyse düşmanca bir söylemin sürekli gündemde tutulması söz konusudur.

Fransa'nın Türkiye'yi hedef almış olmasının nedeni ise kendisini küresel alanda kudretli bir jeostratejik aktör (süper güç) konumunda görme projeksiyonundan kaynaklanmaktadır. Fransa yeni bir dünya düzeni inşa sürecinde uluslararası sistemde yaşanan boşluğu kurmak istediği bir perspektif ile dizayn etme arzusu taşımaktadır. Bununla birlikte Fransa, Batı ile Çin ve Rusya arasında sürdürülen güç mücadelesini bir fırsata çevirmek istemektedir.²⁸ Bu bağlamda Fransa geçmişte geleneksel nüfuz alanı olan Akdeniz-Afrika-Ortadoğu jeostratejik üçgeninde mevcudiyetini aktif askeri ve siyasi hamlelerle artırma gayretindedir. Böylelikle bu hedeflerine ulaşabilmesi için Fransız hükümeti ekonomisini yeniden canlandırma hamlesinin denizlere hakim olmaktan geçtiğine inanmaktadır. Bu sebeple Fransa'nın dünyanın en büyük ikinci okyanus gücünü temsil ettiğinin Fransız siyasetçiler tarafından birçok

defa vurgulanması bu bağlamda okunmalıdır. Lakin Fransa'nın Akdeniz'de hakimiyet sağlayarak Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da da nüfuzunu yeniden tesis etme projeksiyonlarının sahada hayata geçirilmesi fiilen Türkiye faktörüne takılmaktadır. Doğu Akdeniz'de Fransa ile gerginliğin tırmanışı, Afrika Kıtası'nda iki ülke arasındaki rekabetin daha çekişmeli bir düzlemde süreceğine işaret etmektedir. Fransa Afrika'daki geleneksel sömürge hakimiyetinin çöküşüyle birlikte Afrika coğrafyasından geri çekilmemiş aksine “yerel iş birliği” vasıtasıyla frankofon hegemonyasının kalıcılığını sağlamıştır. Burada tercih edilen modern araçlar ile –ki bunlar arasında askeri, ekonomik bağımlılık ile frankofon elitlerin teşviki vb. metotlar da sıralanabilir– bu bölgeler bir nevi *hinterland* olarak görülmeye devam etmiştir.

Fransa kendisini son derece hırslı bir şekilde Türkiye'nin her alanda karşısında pozisyon almaya adanmış durumdadır.

Ancak son yıllarda Ankara'nın Afrika ülkeleri ile ilişkilerinin geliştirilmesi yönündeki adımları ve özellikle frankofon bölgelerde kalınma, insani ve girişimci politikaları ile Türkiye'nin Afrika'da diplomatik, ekonomik ve askeri varlığını artırması bölgedeki orta ve uzun vadedeki yapının Fransa hegemonyası aleyhinde değişeceğinin ilk işaretleri olmuştur. Dolayısıyla bugünlerde Fransa'nın başta Doğu Akdeniz ve Libya olmak üzere birçok bölgede agresif bir şekilde Türkiye'nin karşısında yer alması Afrika'daki Türk varlığı ve projeksiyonlarından duyduğu rahatsızlıkla da irtibatlıdır. Her ne kadar şimdilik bu durum alenen belirginleşmese de yukarıda zikredilen mevcut gerginliklere bunun da yansıdığı açıktır.

27 Mehmet Şah Yılmaz, “Fransa Cumhurbaşkanı Macron Türkiye'ye Karşı ‘Kırmızı Çizgi Politikası’ Uyguladıklarını Savundu”, Anadolu Ajansı, 30 Ağustos 2020.

28 Zafer Meşe, “Fransa'nın Derdi Ne?”, *Sabah*, 12 Eylül 2020.

SONUÇ

Sonuç itibarıyla bu analizin bilhassa odaklandığı üzere Almanya ve Fransa arasında birçok alanda belirginleşen bariz sürtüşme ve görüş ayrılıkları belli başlı nedenlerle açıklanmaktadır. 2017’de göreve gelen ve yeni bir siyasi hareket (LREM) kurarak bünyesine farklı siyasi çevrelerden siyasetçi katan Emmanuel Macron’un liderlik konusundaki tecrübesizliği son haftalar ve aylardaki tüm adımlarında daha da görünür olmuştur. Gerek Fransa iç siyaseti gerekse dış politikadaki uç ve hırçın yaklaşımları Macron’un bu yöndeki eksik tecrübesiyle de irtibatlıdır. Genel anlamda ülkedeki tüm ana akım siyasi partilerin halk nezdinde itibar kaybetmesi ve radikal partilerin de tam anlamıyla teveccüh görmemesi neticesinde oluşan siyasi boşluktan Macron faydalanmış ve göreve gelmiştir. Böylelikle önemli yetkilerle donatılmış olan Fransız Cumhurbaşkanlığı makamına seçildiğini de belirtmek gerekmektedir. Nitekim birçok Batılının da işaret ettiği üzere ilgili makam neredeyse bir “monark”ın yetkileriyle kıyaslanabilmektedir.²⁹ Buna ilaveten Fransa’nın yasama organında çoğunluğun da kendi partisi lehine konumlanması muhtemeldir ki Macron’u ülkesindeki aşırı güçlü imajının dünya siyasetinde de bir karşılık bulması gerektiği düşüncesine itebilmektedir. Son aylarda tercih ettiği realiteden uzak, rasyonel olmayan ve hırslı söylemleri bununla açıklanabilir.

Diğer yandan Almanya’da ise kırılğan bir koalisyon hükümetinin görevde olduğunu ve 2021 sonbahar seçimleri sonrası geleceğin de belirsiz olduğunu belirtmek gerekmektedir. Görevde bulunan federal hükümetin şansölyesi (başbakanı) görevini yürüten Merkel koalisyondaki muhafazakar partinin (CDU) hem genel başkanlığını bırakmış hem de 2021’deki

seçimlerde bir daha şansölye adayı olmayacağını açıklamıştır. Mevcut CDU genel başkanının son ertelenen kongreyle birlikte Ocak 2021’de değişecek olmasına rağmen CDU’nun 2021 seçimlerindeki şansölye adayının kim olacağı sorusu da halen netlik kazanmış değildir. Bu sebeple Almanya için uzun vadeli planların ve AB-Fransa-ABD eksenindeki projeksiyonların yapılması da mevcut aşamada zordur.

Berlin ve Paris yönetimlerinin son aylarda bilhassa söz konusu beş alandaki fikir ayrılıkları, Fransa’nın daha fazla ön plana çıkma ve AB adına yön belirleme arzusuyla açıklanmaktadır. Bu bağlamda Macron’un ABD’den boşalan alanları, AB kurumsallığı üzerinden doldurma arayışlarının esasen Fransa’nın ulusal projeksiyonlarının bir yansıması olduğu anlaşılmaktadır. Böylelikle Rusya ile ilişkiler, NATO’ya yönelik olumsuz bakış, Doğu Akdeniz ve Libya meselelerindeki aktif ve hırslı tutumda bu yaklaşım özellikle öne çıkmaktadır.

Bir diğer sebep ise Türkiye’nin bölgedeki aktif dış politikasının yanı sıra başta Suriye’nin kuzeyinde olmak üzere sürdürdüğü askeri ve politik varlığıdır. Türkiye’nin Suriye’de olası bir barış süreciyle birlikte bölgenin yeniden inşasında da önemli bir aktör olacak olması Fransa ve Almanya’nın bu bölgeye ilgisini bir kez daha gün yüzüne çıkartmıştır. Her ne kadar bu sebeple Almanya daha çok Türkiye ile iş birliğini tercih ediyor intibai oluştursa da Fransa’nın bu konudaki Türkiye karşıtı tavrı Paris-Berlin ayrışmasına neden olacaktır, olmaktadır. Diğer yandan hem Fransa hem de Almanya’nın Suriye’nin geleceği ve anayasa yapım sürecine dair somut politikalarının olmaması da unutulmaması gerekmektedir.

Sonuç olarak Fransa ve Almanya kendi aralarındaki iş birliğini ve müttefiklik ruhunu pekiştirme yönünde yakın zamanda Aachen Anlaşması gibi yeni ve sembolik değeri önemli

²⁹ Catherine Field, “France’s ‘republican monarchy’: When the president is treated like a king”, *The New York Times*, 1 Eylül 2004.

adımlar atmış olsalar da en küçük pürüzde ciddi fikir ayrılıklarına düşme potansiyelini taşımaktadırlar. Bununla birlikte unutulmamalıdır ki gelinen aşamada her iki AB ülkesinin domine ettiği bir AB dahi NATO'ya alternatif oluşturacak konuda değildir.

Cumhurbaşkanı Macron, Fransız Cumhurbaşkanlığı makamının aşırı yetkilerine dış politika alanında da bir hayli anlam yükleyerek ve birçok vesileyle fiilen Almanya'yı da dikkate almadan, Avrupa adına keskin kararlar dayatmaktadır. Kaldı ki Macron'un iç siyasetteki konumu sebebiyle 2022'deki cumhurbaşkanı seçiminde tekrar seçilip seçilmeyeceği belirsizliğini koru-

maktadır. Bu sebeple Macron'un son günlerde aşırı sağcı ve popülist Fransız kitlelerine hitap edecek söylem ve eylemlere dahi yönelmeye başladığı gözlenmiştir.³⁰ Önümüzdeki süreçte Almanya-Fransa fikir ayrılıklarının daha da derinleşmesinin yanı sıra başta AB ve ekonomi odaklı adımlar hususunda da Berlin ve Paris'in karşı karşıya geleceği tahmin edilebilir. Koronavirüs salgınının AB'yi hem ekonomik alanda hem de AB'nin birliktelik ruhu bağlamında ciddi olarak zorladığı intibayı Almanya ve Fransa'nın ayrışmasıyla netleşmektedir.

³⁰ "Dünya Müslüman Alimler Birliğinden Macron'a Tepki", TRT Haber, 3 Ekim 2020.

ALMANYA VE FRANSA ARASINDA ARTAN AYRIŞMA ALANLARI

ZAFER MEŞE, M. ERKUT AYVAZ

SETA | ANALİZ

Bu analiz Avrupa Birliği'nin (AB) en önemli iki ülkesi olan Almanya ve Fransa arasında son yıllarda yaşanan bazı spesifik fikir ayrılıklarını ele almaktadır. Her ne kadar yakın bir geçmişte köklü dostluk ilişkilerinin güçlendirilmesi hedefiyle bazı yeni kurumsal adımlar atılmış olsa da son yıllarda aksi yönde bir trend gözlenmektedir. Özellikle son aylarda Fransa'nın bölgesel ve küresel hedeflerinin daha da belirginleşmesi ikili ilişkileri olumsuz bir yönde şekillendirme potansiyeli taşımaktadır. Bu analiz genel olarak son yıllardaki bazı gelişmelerle sınırlı tutulmakta ve çalışmada Almanya ile Fransa'nın ne tür somut dış politika alanlarında ayrıştıkları irdelenmektedir. Bu bağlamda Rusya ile ilişkiler, NATO, AB'nin açılım politikaları ve Doğu Akdeniz meselesi gibi spesifik hususlara yer verilmektedir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL